

A válaszcádás lehetősége

Lex Pokol, lex Göncz és a Vásárhelyi-família

BALOGH ZSIGMOND

Löffler Tibor A demokratikus sajtó feladata című dolgozatából (Magyar Nemzet, január 22.) arról értesültünk, hogy Schmidt Mária felperes által a Magyar Hírlap alperes ellen sajtó-helyreigazítás iránt indított pernek az utólete nem ért véget; a Magyar Hírlap a sajtó-helyreigazítás közzététele után több, a Legfelsőbb Bíróság íteletét kritizáló cikknek is helyt adott, s ezek közül – visszafogott és kulturált hangneme miatt – a szerző kiemelte Kis János Egy sajtóper tanulságai című dolgozatát. Mintha azonban gyanúperrel élne, amikor megemlíti, hogy „... a logikai összefüggések, a tények interpretálása és az az alapján levont következtetések tendenciózusnak tünnek”. Mégis – amiatt, hogy nem a perbeli tényállás és a bírói ítéletek, hanem Kis János dolgozatának ismerete alapján alakítja ki véleményét – arra a végső következtetésre jut, hogy a napilap „... tájékoztatási kötelezettségének úgy is eleget tehetett volna, hogy a helyreigazítás közzététele helyett beszámol a helyreigazítási kérelem tényéről és tartalmáról. Akár indirekt beszédmódban: korábbi tudósításunkra reagálva Schmidt Mária azt állítja, hogy ... Kis János logikájából én azt a következtetést vonom le, hogy a polgárok ítéletalkotásához elengedhetetlen viszonzválasz ismerete sokkalta fontosabb, mint a viszonzválasz tartalmának formai okokból való nem ismertetése”.

Ennek a végső következtetésnek az a legfőbb érdeme, hogy felhívja figyelmünket Pokol Béla képviselő önálló indítványára, amely lex Pokol néven vált ismertté és került a támadások keresztútjába. Foglalkozunk most azzal a kérdéssel: milyen esély van arra, hogy ezt az indítványt a parlamenti többség megszavazza? E perről írott dolgozatomban (Magyar Nemzet, január 18.) már megjegyeztem, hogy: „... a polgári anyagi jogi és eljárásjogi szabályok módosítása nem elegendő, szükséges a sajtótörvény módosítása is, amely kétharmados parlamenti szavazatarányt igényel. A jogalkotás veszélye ezért nem kifejezetten nyomasztó”. A képviselői indítvány csupán a polgári törvénykönyv 79. paragrafusának módosítására irányul. Érintetlenül hagyja az (1) bekezdésnek a valótlán tény helyreigazítására vonatkozó rendelkezését, de kiegészíti azt a következőkkel: „Társadalmilag hátrányosnak tekintett vélemény és értékelés közlése esetén a személyesen érintett követelheti a vélemény vagy az értékelés cáfolására közlemény közzétételét (válaszcádás)”. E paragrafus (2) bekezdése pedig a válaszcádás közlését a helyreigazítás közlésével azonos módon kívánja szabályozni. Az indoklás arról szól, hogy a korábbi szabályozás a pártállami követelményeknek megfelelt. „Am ennek fenntartása a versengő pártrendszer és a parlamentarizmus keretei között abszurd helyzetekhez vezet. Összehangolt sajtókampányokkal, nyelvpolitikai átértelmezésekkel olyan közvéleményt lehet előállítani, amely nagymértékben befolyásolja a politikai erőviszonyokat. Fel kell tehát lépni a sajtójog eszközeivel is a végső soron közvéleményt befolyásoló egyoldalú és hamis vélemények sajtó útján való terjesztése ellen, és erre kínálkozik a sajtó-helyreigazítás intézményének kitágítása.”

Mind a szakirodalom, mind pedig a joggyakorlat egységes abban, hogy a sajtó tevékenységére, ennek tartalmi követelményeire vonatkozó általános szabályokat is szem előtt kell tartani a helyreigazítással kapcsolatban felmerülő vitás kérdések eldöntésénél. A sajtótörvény preambuluma kiemeli, hogy az alkotmány biztosítja a sajtószabadságot, mindenkinek joga van a sajtó útján közölni nézeteit, alkotásait, amennyiben azok nem sértik az alkotmányos rendet. (A polgári törvénykönyv magyarázata Bp., 1995. 203. o.) Nincs kétségem tehát afelől, hogy a sajtótörvény módosításához kétharmados parlamenti többség szükséges.

A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát [alkotmány 61. paragrafus (2) bek.]. Ezért a sajtótörvény ezt az alapvető jogot csak akkor korlátozza, ha annak gyakorlása bűncselekményt, bűncselekményre való felhívást valósít meg, sérti a közérkölcset vagy mások személyiségéhez fűződő jogait [1. paragrafus (1) bek.]. Az egyébként is nehezen értelmezhető társadalmilag hátrányos vélemény közlésének a korlátozások közé történő törvényi beiktatása pedig tovább szűkítené a sajtó szabadságát. Ezért aligha prognosztizálható, hogy a kétharmados parlamenti többség a Ptk.-nak a helyreigazítás közlésére vonatkozó rendelkezését a válaszcádásra is kiterjessze, hiszen ez a sajtótörvény megfelelő tartalmú módosítása nélkül nem lehetséges, amire egyébként a képviselői önálló indítvány ki sem terjed. Alkotmányos kötelessége a sajtónak a hiteles, pontos és gyors

tájékoztatóról való gondoskodás is. [Sajtótörvény 2. paragrafus (1) bek.] Hogyan tehetne eleget e kötelezettségének azonban az a sajtó, amelynek a működését ellehetetleníti a viszonzválaszra való kötelezés iránti kérelmek özöne? Ne áltassuk azonban magunkat azzal, hogy a sajtó-helyreigazítás hatékony eszköze a személyhez fűződő jogok védelmének. Csupán fügefalevél az, amely e jogok sérelmét legfeljebb részben takarja. Hiszen amikor egy napilap főszerkesztője gyérülő olvasótáborának azzal kedveskedik, hogy reggelizőasztalára odakészíti azt a lappeldányt, amely a szenzációként a Schmidt Mária híregyeztetésének virtuális sztoriját tartalmazza, már eleve számol azzal, hogy ha a helyreigazítás közlését megtagadja, hosszú perlekedés után legfeljebb 10-15 ezer forint perköltséget kell viselnie, amit – akár VIP-hitel felvétele nélkül – a mellényzsebéből kifizet. A helyreigazítás közlésével egyidejűleg vagy azt követően pedig ürügye lesz olyan független publicisták remekbe szabott szellemi alkotásaival olvasóközönségének kedveskedni, amelyek megfelelnek az olvasók politikai ízlésének, ugyanakkor kiválóan alkalmasak a mélyen megvetett bírói hatalom ingerlésére és hiábavaló tiltakozásának kiváltására (lásd Magyar Nemzet, január 27.).

Ne szaporítsuk hát – alkotmányos aggályainkat legyűrve – a személyhez fűződő jogok sérelmének eltakarására, netán orvoslására csak részben alkalmas fügefaleveleket, kivált, amikor – kirívóbb esetekre – ennél hatékonyabb jogi eszközök állnak rendelkezésünkre. Ilyen például a lex Göncz néven ismert büntetési tényállás, amely szerint: „Aki mást valamely nemzeti, faji vagy vallási csoporthoz tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, illetőleg erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszeríti, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő” (Btk. 174/B paragrafus.). Minden ellenkező híreszteléssel szemben ez egy kétélű fegyver. A miniszteri indoklás szerint ugyanis „akár többségi csoporthoz tartozó személy (jogi személy) sérelmére is elkövethető... A Btk. 3. paragrafusában írt területi és személyi hatályra figyelemmel magyar állampolgár által külföldön megvalósított ilyen cselekmény esetén is alkalmazni kell a törvényt, sőt a 4. paragrafus (1) bek. c) pontjára figyelemmel alkalmazhatósága a nem magyar állampolgár által külföldön elkövetett bűncselekmény-elkövetése esetén is lehetséges”. A cselekmény társadalomra veszélyessége jelentős abban a légkörben, amelyet az jellemez, hogy a magyar, nemzeti és keresztény jelzők szitokszóvá váltak. Hazánk Európai Unióhoz való csatlakozásának késleltetésével fenyegeti a koalíciós kormányt Vásárhelyi Miklós, a médiabáró, amikor soha el nem évülő ballíráskapcsolatai révén – idősebb leányával tettestársként és szándékegységben – utaztatja a légből kapott antiszemita rágalmakat a Limes és a hazai balliberális médiák között (Kristóf Attila: Példázat a pszeudoliberalis állatorvosi lóról, Magyar Nemzet, 2001. január 27.). Ugyanezt teszi a kisebbik leány, amikor haladó nőszövetségi kapcsolatait arra használja fel, hogy a Trouw című holland lapban a képtelen lámpaernyősztorit elhelyezze. Ugyanezzel fenyeget Eörsi István, amikor Állami csatamezők – Magyarország kacskaringós útja Európába címmel a Frankfurter Allgemeine Zeitung hasábjain dolgozatát közzéteszi, sőt a sikerbe vetett reményét, előlött érzett kárörömét nem is titkolja. Mindezt azzal a céllal, hogy a kormányt médiapolitikájának megváltoztatására kényszerítsék. Nem árt, ha a felsorolt szerzők gondolnak arra, hogy kártékony tevékenységük megakadályozására jogrendszerünk modernizált fegyvertárában nem csak a sajtó-helyreigazítás impotens jogintézménye létezik. Sőt, ha ez a rasszista célzatú bűncselekmény jelentős érdeksérelmet okoz, azt csoportosan vagy bűnszövetségben követik el, úgy a büntetési tétel két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés. Persze megnyugató számukra az a tudat, hogy cselekményük ugyan ügyészért kiált, de ez idáig hiába.

A jogintézmények által felkínált bármely lehetőséget azonban ultima ratióként fogom fel. Vonzóbb számomra Nádás Péter A rasszizmus titkos trezorjai című dolgozata (ÉS, 2000. március 3.) által az új (német) tartományok lakosságának számára felkínált dialógus és reedukáció lehetősége. Bárcsak élnénk mi is e lehetőséggel, hiszen hasonló környezetből szocializálódtunk. Akkor talán unokáink, dédunokáink eljájtaltánának valami olyan közös nyelvezetet, amely véget vet a bábéli zűrzavarnak, és elhozza számunkra a várva várt megbékélés korszakát.

A szerző nyugalmazott ügyvéd